

Por o cumplimiento d'a Lei de Luengas

En abiento de 2009 s'aprebó en as Cortes d'Aragón a *Lei 10/2009 de 22 d'abiento, d'uso, proteuzión e promozióu d'as luengas propias d'Aragón*. Publicata en o BOA de 30 d'abiento, dentró en bigor un mes dimpués, o 30 de chinero de 2010. Dende allora deberba aber-se aplicato, progresibamén, d'aluerdo con o calendario fixato por a propia Lei, más que más por as desposizions adizionales e transitorias. Manimenos, dimpués de cuasi dos añadas e meya, en mayo de 2012, puede dizir-se que toz os plazos señalatos por a propia Lei son estatos incumplitos, no abendo-se-ne aplicato ni desembolicato en dengún d'os aspektos que poderban fer onra ta o enfortimiento, a dinificazióu u a normalizazióu de l'aragonés.

En concreto, nomás se creyó un d'os organismos prebeyitos en a Lei, o Consello Superior d'as Luengas d'Aragón. E de raso fuera de plazo, pos a desposizióu transitoria primera diz que "*En o plazo de tres meses dende a dentrada en bigor d'ista Lei se constituyirá o Consello Superior d'as Luengas d'Aragón*" e, sin dembargo, se constituyó en abiento de 2010. Por atro costato, iste organismo, por a suya propia confegurazióu e por as funziions, sólo que d'organo consultibo, que li señala ra Lei, difizilmén puede exerzer ditas funziions (alazetalmén fer proposizions u emitir informes en relazióu con o desembolicamiento d'a Lei 10(2009) cuan os suyos miembros tienen posizions enfrontinatas, belunas d'eras en cuenta d'a propia Lei, e cuan o contenito e a endrezera de l'asesoramiento cheneralmén ye condizionata por os propios organos competens de l'Almenistrazióu d'a Comunidá Autonoma que deberban estar asesoratos, ye dizir, o Gubierno d'Aragón

D'ista traza as aizions e omisions, as parolas e os silenzios d'o Gubierno d'Aragón han feito que a vida d'o Consello Superior d'as Luengas d'Aragón siga estato dica güe esmortezita, intermitén e tasamén produtiba de proposizions e informes, ya que qui debba recullir ixas e istos ta lebar enta adebán o desembolique e aplicazióu d'a Lei, no ye estato prezisamén ni dilichén ni autibo á ra ora de demandar-los u d'azeutar-los. Dimpués d'as zagueras eslezions autonomicas e a constituzióu d'un Gubierno d'Aragón con miembros d'o PP e d'o PAR, a situgazióu ye ita ta pior de traza platera, asinas que as pocas reunions tenitas en os meses zaguers son estatas bofas e inútils, pos han consistito en poquet más que nimbiar escritos á os responsables d'o Gubierno aragonés con a demanda de que espliquen a suya posizióu en o tocante á o desembolicamiento d'a Lei de Luengas e en aguardar.

Fa ya tres u cuatro meses que se coló ta ra prensa que o Gubierno d'Aragón pretendeba ficar en a Lei, por meyo d'un nimbío de nueva redazióu á ras Cortes, una serie de modificazions: supresión d'os terminos "aragonés" e "catalán" ta fer balera nomás a esprisióu "modalidaz lingüisticas"; supresión d'as academias, igual de l'aragonés como d'o catalán; supresión d'a posibilidá d'emplego d'as luengas propias d'Aragón por parti d'os ziudadans debán d'as Almenistracions Publicas d'Aragón, en os territorios propios de cada luenga; etz.

Tot isto encara no s'ha concretato, pero nomás con nunziar-lo resulta muito alticamador, sobre tot porque senifica abueitar prauticamén de contenito una Lei que, por era mesma, ya yera d'un libel muito baxo, de contenitos mica angluziosos e de radita concreción en muitos aspectos (entre d'atros, os basicos ta o desembolique de cualesquier luenga, como son l'amostranza, o emprego publico e os meyos de comunicazi3n). Por atro costato, pasan os meses e o Gubierno d'Arag3n ni aplica ni fa cosa por desembolicar a Lei 10/2009, ni tampoco no presenta modificazi3ns á ista, con o que s'ha creyato una situgazi3n d'*impasse* an que a manca d'iniziatiba ha lebato á ra inazi3n total.

Resulta lamentable iste bloqueyo, entre que a luenga aragonesa s'esmorteze, capuzata como se troba, dende fa tiempo, en un prozesu de perda, de malmetimiento belozismo e, á ra fin, d'amortamiento. Parixe que á o Gubierno d'Arag3n isto no li se'n dé cosa e que a suya tautica consista en prolargar e prolargar, ta que a conchunzi3n de fuerzas d'a naturaleza, o correr d'o tiempo e l'aizi3n de bels intrigans, remate con o poco que en queda.

Por atro costato, o cumplimiento d'a Carta Europea d'as Luengas Rechionals u Minoritarias, feita en Estrasburgo o 5 de nobiembre de 1992, e emologata por España, parixeba que quedaba condizonato, entre atras cosas, á ra esistencia d'una bastida legal que reconoxese as minorías lingüísticas en Aragón e articulase os mecanismos que calesen ta guarenziar os dreitos d'os fabladors, l'amostranza, o emprego publico, o emprego en os meyos de comunicazi3n, etz. Manimenos, si una begata aprejata a Lei de Luengas, ista no se cumple, ni s'aplica, ni se desembolica, chuzgamos que ye un engaño afirmar que ya existe a bastida legal amenister. Por ixo, o incumplimiento d'a Carta Europea d'as Luengas Rechionals u Minoritarias ye bien esclatero e platero en istos intes. E o responsable de fer cumplir as desposizioni d'a Carta Europea no ye sólo que o Gubierno d'Arag3n, sino tamién o Gubierno d'España que la firmo e emologó.

Dende o Consello d'a Fabla Aragonesa mos beyemos en a obligazi3n moral de denunziar ista situgazi3n e en a nezesidá de remerar bels feitos basicos, que parixe que s'oblidan fazilmén. As diferens formas tradizionals de falar en l'Alto Aragón fan parti d'a luenga aragonesa. L'aragonés ye patrimonio d'as comarcas de Chazetania, Alto Galligo, Sobrarbe, Ribagorza (metá ozidental), Baxo Zinca (parti norte) Semontano de Balbastro, Plana de Uesca (e bels conzellos de Zinco Billas e Monegros). Iste patrimonio se mantiene en muitas redoladas como si estase de zemilizera, amostrando fuertes sintomas de sustituzi3n lingüística dende meyatos d'o sieglo XX. Pero mantener a luenga aragonesa como patrimonio d'as nuestras comarcas pende d'o reconoximiento d'a luenga por parti d'as instituzions, e sobre tot de que l'amostranza asegure a plena competencia lingüística d'a luenga aragonesa (chunto con o español, e una atra d'as luengas estrancheras) por parti d'as chens d'as comarcas do ye propia e tradizional

En istas zercustanzias, os fabladors de l'aragonés han á aber aseguratos os suyos dreitos lingüísticos por as instituzions autonomicas (e probinzials, comarcals e locals), cal que a luenga aragonesa se reconoxca en a lechislazi3n

aragonesa, que s'aseguren midas ta ra suya conserbazi3n en as redoladas an que ye luenga istorica e tradizional, que faiga parti autiba de l'amostranza e que as instituzions desemboliquen campa3nas autibas ta informar e conzienziar 3 ras chens de que l'aragon3s fa parti d'o patrimonio cultural d'Arag3n, e de que, como tal, fa parti tami3n d'o patrimonio de toda ra umanid3. Nom3s con un comprom3s de todas as instituzions e de toda ra poblazi3n ye posible aconseguir que l'aragon3s contine estando una luenga biba, un meyo de comunicazi3n e de creyazi3n fortal, un patrimonio cultural d'Arag3n e d'os aragoneses

CONSELLO D'A FABLA ARAGONESA